

A Berde Mózsa élete a mi életünk.

(Köszöntő a Berde-serleggel 1931. dec. 13-án tartott E. Főtanácsi ebéden.)

A Berde Mózsa lelke járt itt mindig körülöttünk. Az Ő szellemét idéztük ez asztal mellett évről évre. Az Ő lelke és szeleme jelenik meg előttünk most is, de ebben a pillanatban nem csupán a Jóltevők fejedelmi fényes köntösében, hanem az élet-reformátorok kopott, terhes, súlyos palástjában.

Dobogó szívvel, büszkén léptünk be 3 évtizeddel ezelőtt a „Muzsák és Erények” új hajlékának, e kollégiumnak fényes csarnokába; kéjjel szívtuk itt lelkünkbe a Berde Mózsa fejedelmi hagyatékának gondnélküli jólétet, úri kényelmet ígérő, mámorító illatát; megcsodáltuk a tervben és kivitelben egyaránt nagyszerű alkotást és ennek képeire és hasonlatosságára rajzoltuk meg, faragtuk ki, véstük *kőbe*, öntöttük *ércbe* bensőnkben szép és most már romolhatatlannak hitt boldogabb jövőndöket. Csalódtunk! Csalódtunk értékeléseinkben, csalódtunk jövőndönk képeiben: a mi sorsunk és életünk ma, — 30 év múlásán, — csak halovány árnya jövőnkről kiformált lelki szobrainknak... A mi sorsunk és életünk nem a nagy jóltevő gazdag örökében kiálmodott zavartalan jólét és puha kényelem; a mi sorsunk és életünk ma annak a magától minden kényelmet, minden jólétet megtagadó s nélkülözést sanyarúságot boldogan viselő, szinehagyott, kopott, megavult ruhadarabjaiban kinevetett, megcsúfolt és élete egyetlen értelméért: nemzete, egyháza javáért magát panasztalan bátorsággal föláldozó hősi embernek: Berde Mózsának a *képe-mása*.

Igen, ma a Berde Mózsa sanyargatott élete a mi életünk és a Berde Mózsa titokélete viselős volt: székely nemzetének, unitárius egyházának kiálmodott boldogabb jövőndjét hordozta szíve alatt rejtve méhében; a mi áldás, avagy átokéletünk is

keresztül van szöve, át van fonva fajunk továbbélésének, egyházunk fennmaradásának mélységesen gazdag, csodás titkaival.

Igen, ma a Berde Mózsa sanyargatott élete a mi életünk. Van-e hát bennünk elégséges erő, önfeláldozó bátorság, hősies elszántság a Berde Mózsa életének megélésére? Reformátorai tudunk-e lenni mi is a magunk életének? Ujjá tudjuk-e teremteni benső világunkat, át tudjuk-e formálni eddigi kényelmes fogalmainkat az élet értelméről? Le tudunk-e mondani megszkott külső világunkról? Szembe tudunk-e nézni a mindennapi nélkülözéssel, a sötét szárnyú gondokkal; tudunk-e szégyenkezés nélkül, érzéketlen hideg arccal jární kitaposott, kopott ruháinkban a jóízűen enni szükösre szelt, kemény, fekete kenyérünket és, — mi a legkeserűbb, a legterhesebb, — le tudjuk-e panasznélkül törülni a könyeket nélkülözö szeretteink szeméről? És meg tudjuk-e tenni mindezeket úgy, hogy a mi életünk érték legyen ez itéletidőben és érték maradjon akkor is, ha e világ képe még sötétebbre változnék körülöttünk.

Igy, csak így lehetünk a Berde Mózsa sanyargatott életének nemcsak külső *képe másai*, de egyben örökösei is csodásan gazdag benső világának.

A Berde Mózsa élete ma a mi életünk és a Berde Mózsa élete nem volt az övé; a mi életünk se csupán a miénk! Ne nézzen hát közülünk senki csupán önmagára, hanem „nézzen egyebekre is” s ki közülünk első akar lenni: legyen bátor és erős fölvenni az utolsó köntösét. S ki talpra áll és előre lép, ki ostromolt bástyát véd, vagy romot takarít, ki téglát hórd, ki építi a jövőt, tegye mindezt szívvél: a Berde Mózsa bátor, erős, elszánt, hősi nagy szívével.

Ez érzésekben, e gondolatokban, ez elhatározásokban van ma találkozásunk Berde Mózsaival, beszélgetésünk, — e serlegén keresztül, — csodás erejű lelkével és hódolatunk az élet küzdelmei és nyomorúságai felett diadalmasan fénylő nagy szel-leme előtt.

Halmágyi János.

Emerson.

(Halálának 50 éves és hires úrvacsorai beszédének 100-ik évfordulójára).

Április 27-ikén volt 50 esztendeje, hogy Ralph Waldo Emerson, Amerika legkiválóbb gondolkodója 79 éves korában örökre lehunyta szemeit.

Emerson puritán papi ivadék volt. Egyik ősapja minden este azért imádkozott, hogy soha egyetlen leszármazottja se legyen gazdag ember, csak erős jellem. Rajta beteljesedett e kívánság. Csak 8 éves, midőn anyja elmarad 6 gyermekkel föld szegényen.

Az értelmes fiucska, ki tulságosan komoly és tartozkodó ahoz, hogy vig játszótárs legyen, minden házi munkában segít. Az iskolában nem különösen jó tanuló, de idejében elvégzi tanulmányait és családi hagyományaihoz hiven, papnak készül. 26 éves korában egyik bostoni egyházközség lelkipásztora. Abban az időben már Boston minden számottevő temploma elfogadta az unitárius hitelveket.

De nem sokáig marad állásában, pedig szereti hivatását és hivei is szeretik, — csak az úrvacsoraosztás kérdésében nem értenek egyet. Emerson nem hajlandó meggyőződésével ellenkező szertartás végzésére, — és 30 éves korában megválízik kis egyházától, — hogy félszázadon át az egész világ számára prédikáljon.

Egyelőre még tanulni óhajt s Európa metropolisai után felkeresi Carlyle-t, tőle tanul a legtöbbet. 1834-ben megházasodva, letelepszik Concordban. Itt dolgozik csendes magányban 50 éven át, csak időről-időre rendez előadásorozatokat Bostonban, irodalmi, bölcsészeti, történelmi vagy aktuális kérdésekről. „Természet” című első kiadott könyvének még alig akad vevője, misztikus, prózában irt költeményeit nem sokan értik, de egy „Az amerikai tanuló”-ról írott essayét kritikusa mint népi független-